

Podpora informačného vzdelávania cez transfer poznatkov

Úvod

Informačné vzdelávanie možno chápať ako celistvý systém metód a foriem prípravy človeka na prácu s informáciami v informačnom prostredí, ako jeden zo základných predpokladov celoživotného vzdelávania. Kým sa problematika informačného vzdelávania v počiatočnom období kreovala v oblasti informačnej vedy a knihovníctva, v súčasnosti presahuje hranice tohto jedného odboru a nadobúda interdisciplinárny charakter (5).

Výsledkom informačného vzdelávania je dosiahnutie určitého stupňa informačnej gramotnosti, ktorá zahŕňa znalosti, zručnosti a porozumenie potrebné pre primerané, bezpečné a produktívne používanie IKT v procese učenia sa a poznávania, v zamestnaní a v každodennom živote. Prejavuje sa schopnosťami efektívne používať informačné zdroje a informačné nástroje na analýzu, spracovanie a komunikáciu informácií (1).

Mapovanie situácie informačného vzdelávania

Problematikou informačnej gramotnosti a informačného vzdelávania sa zaoberajú viacerí autori (nielen z pohľadu vzdelávania, ale i metód a relevantnosti vyhľadávania informácií, z pohľadu rozvoja informačných technológií a pod.).

V roku 2010 bola predstavená publikácia „Informačné vzdelávanie v podmienkach slovenských vysokých škôl“, ktorá je prácou kolektívu autorov a vydala ju Slovenská asociácia knižníc. Táto analytická štúdia približuje výsledky prieskumu situácie v oblasti informačnej gramotnosti a informačného vzdelávania v podmienkach vysokých škôl, prezentuje východiská pre hľadanie koncepčných riešení a formulovanie odporúčaní na definovanie obsahu informačného vzdelávania na vysokých školách. Jedným z východiskových bodov pre spracovanie štúdie bol poznatok, že informačné vzdelávanie v akademickom prostredí uskutočňujú zväčša akademické knižnice (SAK).

Už spomínaná interdisciplinárnosť problematiky naznačuje, že informačné vzdelávanie v akademickom prostredí nemôžu zastrešovať iba akademické knižnice, ale že ide o komplexnú väzbu medzi jednotlivými zložkami akademického prostredia. Táto väzba jednoznačne vyplýva z toho, že akademické knižnice sú súčasťou určitého informačného systému na škole. V oblasti svojho pôsobenia môžu vytvárať vstupy pre informačné vzdelávanie (relevantné informačné zdroje,...), ale portfólio, resp. výstupy, použité metódy v procese informačného vzdelávania (navigácia v informačných zdrojoch, tvorba informačných produktov, rozvoj informačnej gramotnosti a pod.) ovplyvňuje niekoľko ďalších faktorov, napr.:

- stav informačnej a komunikačnej infraštruktúry (ktorý predikuje, ako mimoriadne dôležité je budovanie a prevádzkovanie virtuálnej siete s cieľom podporiť základné služby pre komunitu vzdelávania, výskumu a vývoja),
- rozvoj znalostných technológií pomáhajúcich poznatky nachádzať, triediť, interpretovať a implementovať,
- dostupnosť relevantných informačných zdrojov,
- dostatok finančných prostriedkov,
- cieľová skupina (t. z. pre koho je informačné vzdelávanie určené, na akom stupni a pod.),
- jednoznačnosť v kompetenciách informačného vzdelávania,
- zabezpečenie informačného vzdelávania na všetkých úrovniach (cez vybrané organizačné zložky) školy.

Analýza potrieb a nadväznosť na zvolené ciele zabezpečenia kvalitného informačného vzdelávania (jeho podpory zo strany akademických knižníc) vychádza z poznania, že informácie sú výsostne dôležitým faktorom efektívneho fungovania každej súčasnej univerzity. Determinujú úroveň, príťažlivosť a kvalitu jej vzdelávacieho procesu a súčasne sú podmienkou i výstupom kvalitnej vedeckovýskumnej činnosti výskumnej univerzity. Výskum a vzdelávanie predstavujú najefektívnejšie investície do rozvoja výrobných faktorov, ktoré sa zhodnocujú dvoma formami: inovuje a zefektívňuje sa proces tvorby úžitkových hodnôt vo vzdelávacej a výskumnej organizácii a vytvárajú sa podmienky pre vlastný rozvoj organizácie – rozvoj jej poznatkového potenciálu. Účelnosť a efektívnosť poznatkového manažmentu musí byť potvrdená množstvom a kvalitou výstupov. Kvalita univerzity si bude vždy vyžadovať relevantné informačné zabezpečenie vzdelávacieho a vedeckovýskumného procesu.

Základná charakteristika realizácie informačného vzdelávania teda súvisí s revíziou postavenia znalostí v hodnotovej hierarchii doterajších poznatkov v akademickom prostredí, kde by sa poznatky uľahčujúce organizovanie podporných systémov univerzity mali chápať ako univerzálna výhoda. Riadenie poznatkov možno charakterizovať ako proces podporujúci a umožňujúci integrovaný prístup a využitie všetkých informačných aktivít a zdrojov vo fázach informačného vzdelávania.

Možnosti realizácie informačného vzdelávania

Akademická knižnica MTF STU so sídlom v Trnave bola jedna z prvých, ktorá sa uchádzala (a bola úspešná) o európsky projekt v rámci výzvy Operačného programu Výskum a vývoj – 2008/2.2/01-SORO v prioritnej osi 2 Podpora výskumu a vývoja/2.2 Prenos poznatkov a technológií získaných výskumom a vývojom do praxe. V roku 2010 bol schválený projekt Centrum poznatkovej organizácie duševného vlastníctva, ktorý apeloval na väzbu príslušného cieľa opatrenia „Zvyšovanie miery spolupráce výskumno-vývojových inštitúcií so spoločenskou a hospodárskou praxou prostredníctvom prenosu poznatkov a technológií, a tým prispievajúce k zvyšovaniu hospodárskeho rastu regiónov a celého Slovenska“. Vďaka realizácii projektu bolo vytvorené centrum poznatkovej organizácie a riadenia práv duševného vlastníctva na podporu intelektuálneho kapitálu potenciálu fakulty. Projekt má viacero špecifických cieľov (o projekte bolo viac informácií už aj na stránkach ITlib alebo časopisu Ikaros) a jedným z nich bola verifikácia výstupov informačných zdrojov, ktorá súvisí s rozvojom informačného vzdelávania (3, 4).

Naplneniu tohto cieľa projektu predchádzala etapa, resp. realizácia čiastkového cieľa projektu, ktorý predstavoval zabezpečenie vonkajších informačných zdrojov (t. z. databáz, ku ktorým fakulta nemá prístup). Výstupom realizácie bolo získanie licencií k desiatim databázam z oblasti duševného vlastníctva v súlade s profilom fakulty. Toto predstavovalo vstupy pre realizáciu čiastkového cieľa – verifikáciu výstupov z informačných zdrojov. Hlavný cieľ bol definovaný ako proces overovania informácií získaných z týchto zdrojov s poznatkami získanými vo vzdelávacom procese (a výskume), transformovanie týchto informácií obohatených o pridanú hodnotu významov na poznatky s cieľom zachytiť všetky otázky súvisiace s problematikou ochrany duševného a priemyselného vlastníctva pre určenú cieľovú skupinu (doktorandi fakulty).

V týždenných blokoch prebieha výučba, ktorá sleduje prípravu odborne vzdelaných ľudí v oblasti práv duševného vlastníctva ako teoretický základ výučby a praktický základ, ktorý predstavuje vyhľadávanie dostupných informácií, ich verifikáciu v súlade s nadobudnutými poznatkami z jednotlivých odborných predmetov a zadaní dizertačných tém.

Oblasť teoretického základu predstavuje obsah výučby orientovanú na znalosť problematiky:

1. Význam ochrany duševného vlastníctva
2. Organizácie aktívne v oblasti duševného vlastníctva
3. Patenty na vynálezy ako všeobecná forma ochrany
4. Zvláštne produkty a formy ochrany - úžitkové vzory...
5. Priemyselné dizajny a podobné vonkajšie úpravy výrobkov
6. Komerčné symboly a možnosti ich ochrany
7. Zemepisné označenia a ostatné označenia súvisiace s duševným vlastníctvom
8. Autorské práva a komerčné symboly
9. Doplnková ochrana potlačovaním nekalej súťaže
10. Ochrana obchodného tajomstva
11. Transfer technológií
12. Licencie práv duševného vlastníctva ako spôsob transferu technológie
13. Oceňovanie priemyselných práv trhovou hodnotou
14. Ekonomické spravodajstvo

Oblasť praktického základu predstavuje obsah výučby orientovanú na získanie zručností:

1. Vyhľadávanie informácií
2. Princípy vyhľadávania informácií
3. Vplyv informačných technológií na vyhľadávanie informácií
4. Informačný prieskum
5. Tvorba informačných produktov
6. Relevancia vyhľadaných informácií
7. Informačné zdroje pre duševné vlastníctvo
8. Navigácia v informačných zdrojoch – praktické ukážky
9. Overovanie získaných informácií pre riešenie dizertačných tém

Na základe takto získaných informácií a zručností je možné vytvárať samostatné a adresné informačné produkty, je možné verifikovať informácie získané pri výučbe s praktickými ukážkami a zisteniami stavu poznania v danej problematike, je možné získať nové informácie v danej oblasti a súčasne pôsobiť na úroveň informačnej vyspelosti tých, ktorým je táto výučba určená. Riešenie projektu, realizácia výučby prostredníctvom aktivít akademickej knižnice (a ďalších významných zložiek: expert zo znalostného manažmentu, zabezpečenie IKT a funkčnosť prepojenia zdrojov,...) vytvára priestor pre multiplikačné efekty v rámci definovania jeho základných cieľov: súvisí s problematikou informačného vzdelávania, informačného správania, problematikou transferu poznatkov pomocou komunikačných a informačných technológií, z ktorých sa formuje stav a štruktúra poznania na individuálnej, inštitucionálnej aj spoločenskej úrovni.

Záver

Charakteristickou črtou projektu je, že predstavuje integráciu výskumu, inovácie a vzdelávania v oblasti transferu poznatkov. Celý obsah generuje základné myšlienky, ktoré sa dajú definične ohraničiť základnými pojmami, resp. tézami:

- transfer poznatkov a budovanie poznatkovej (znalostnej) spoločnosti (organizácie),
- vybudovanie virtuálnej sféry informácií podporujúcich priamo výsledky vzdelávania, vedy a výskumu,
- komplexná starostlivosť o riadenie práv duševného vlastníctva ako nástroj informačného a znalostného manažmentu akademickej knižnice,
- spĺňa predpoklady pre vytvorenie priestoru na verifikáciu poznatkov vo vzdelávaní a vedeckom výskume.

Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu Centrum poznatkovej organizácie duševného vlastníctva, ITMS 26220220054, realizovaný na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

Zoznam bibliografických odkazov

1. BABICOVÁ, Zuzana: Informačné vzdelávanie v knižniciach – workshop knihovníkov. In: *Ikaros* [online]. - ISSN 1212-5075. - Roč. 12, č. 12 (2008).

2. *Informačné vzdelávanie v podmienkach slovenských vysokých škôl. Analytická štúdia.* Bratislava : SAK, 2010. 118 s. ISBN 978-80-89284-69-6
3. REŠETOVÁ, Kvetoslava: Podpora výskumu a vývoja ako nástroj informačného manažmentu akademickje knižnice.- In: *ITlib. Informačné technológie a knižnice.* - ISSN 1335-793X. - Roč. 14, č. 4 (2010), s. 55-57.
4. REŠETOVÁ, Kvetoslava: Realizáciou európskeho projektu akademickje knižnice k podpore vedecko-výskumných aktivít na fakulte. In: *Ikaros [online].* - ISSN 1212-5075. - Roč. 14, č. 9 (2010), s. 1-3.
5. ŠUŠOL, J. – HRDINÁKOVÁ, L. – RANKOV, P.: *Informačné a komunikačné technológie vo vzdelávaní.* Bratislava : Stimul, 2005. 153 s. ISBN80-88982-97-9

**Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku
/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ**

Kvetoslava Rešetová (kvetoslava.resetova@stuba.sk)